

Шүлнэ гөмлә ноолдхмн

Шүлкэ гөм — хальдврта гөм. Эн гөмэр бод мал, хөд, ямад, гаха дакад гөрсн гөмндмн. Шүлкэгээр амтн, тер дотр бичкн куукд бас гөмнэ. Гөмтэ мал йир шулугуар чинэггээн болн шим-шуусан геенэ, нег үлү хургэд, тугълмуд, гахан кичгүд шүлкэгээр гөмтэд гарутна.

Шүлкэгээр гөмтсн мал халу-дүрэд, амнась шүлсн цээрэд, дарунь хойр турун заагтнь шарх гарад, догьлад, йовдж чадл уга баянэ. Талдан хальдврта гөмэс шүлкэ гөм йир шулугуар малд хальдна.

Шүлкэ гөмин хорха фильтрующ вирус агьарт, хашазац дотр, усн дотр, шег-бог заагт йир удан амд баянэ. Келхд, малин шег-бог заагт 39 хонгт, уснд — 103 хонгт амд баянэ. Июль, август сармудт фильтрующ вирус 1—7 хонгин эргцд үклж одна, намрин сармудт (сентябрь, октябрь) 3 хонгас авн 20 хонг күртл амд баянэ. Увлин цагт вирус үкдяхмн уга. Болв, вирус 50 градус халунд дахн үкдж одна. Вирус гашун уснд удан амд баяхш, түүкэ уснд болхла эн вирус 30—47 хонгт амд баянэ.

Шүлкэ гөмин вирусиг уга кедж авхин кергт — шүлкэ гөмтэ мал баясн газриг 1—2 процентн формалина растворар, 1—2 процентн едкий натрийяр, эс гидж едкий калийяр, 1—1,5 процентн едкий щелочар эрк биш цацдж цеврлх кергтэ. Хальдвр гөмтэ малмудин уснднь, шееснднь, амнас гарсн шүлснднь фильтрующ вирус баядмн. Тегэд эрүл-доруд малиг гөмтэ малла бэрхлэ эрк биш тедн хальдх зөвтэ.

Тегэд мал-агрусиг хальдврта гөмэр эс гөмтдгин аргь хаяхин төлэ эрүл малиг цеврэр бэрдж, тедниг гөмтэ малас салу хэрүлх кергтэ. Дакад эрүл малиг шүлкэ гөм бичэ хальдтха гидж тэрлгь кехмн.

Хальдвр гөм уга эдл-ахусар, геиткн мал шүлкэгээр гөмтсн цагт, цэг түдэл уга тедниг эрүл малас йилгэдж, онцднь бэрх кергтэ. Гөмтэ мал баясн баяринь цеврлэд, щелочар, эс гидж каустическ содин растворар дезинфекц кехмн. Хальдвр гөмтэ мал

баях эдл-ахугуар ирдг цуг хаалгьсинь хаагьад, цеерлгь тавьхмн. Хаалгь болгьнднь харулин кү тавьад, эрүл болн гөмтэ малиг ииган-тииган тавьхмн биш. Тер дотр мал услдг газриг гөрснэс хархмн. Юнь гад гихлэ, шүлкэ гөмиг нургьлдж гөрсн тархана. Саалин укромудас саадж авсн усиг эрки биш буслгьчкад, эс гидж усиг 80 градус халунд 30 минутд сэрэд пастерилизац кесн хөдн амтнд, тугълмудт, гахан кичгүдт өгхмн. Дакад гөмтэ мал халэдях улсиг халатар, комбинизонар, резин госар, резин беелэгээр, гаран болн госан угьах эмэр тетгхмн. Гөмтэ мал баях хаша-хаацин дотркинь таслвр уга дезинфекц кедяхмн. Гөмтэ мал баясн баярнэ шег-богиг цугьлулад, ковньгддж хурах кергтэ. Тиигхлэ эн бог-шег эврэн дотрасн халурад, тун дотр баясн фильтрующ вирусиг үкүлдж аминь таслна.

Шүлкэгээр гөмтсн малиг марганцово-кислый калий, зенкяр, пенициллигээр, цевр дөгдэр болн нань чигн талдан эмэр эмнх кергтэ. Кемрджан шүлкэгээр гөмтсн малин зуркнь муугуар кондрэд баяхлэ, камфорн тос, кофеин, строфант гидг эм өгхмн. Сан тохмта бод малиг, хөбдиг, тугълмудиг болн хургьдиг сывороткар, эс гидж реконвалесцент цусар тэрлгь кехмн. Гөмтэ малин дорнь джөблн девскр кедж өгчяхмн, дакад тедниг цевр усар, джөблн көк ногьагээр, эс гидж халун уурт джөблдүлчкесн өвсэр болн кевгэр кесн будагуар асрхмн.

Шүлкэ гөмиг түргэр уга кехин кергт малиг цевр-цеврэр бэрэд, цаглянь тэрлгь болн дезинфекц кегьад, джөблн хот-хоолар теткэд йовхла, мал-агрусиг эн гөмэс гетлгдж болхмн.

Хальмг республикин цуг эмчнр, колхозникуд болн совхозин көдлмшчнр, цааранднь малиг гөмэс харлгьна көдлмшиг өргнэр кедж, тер дотр малиг хальдвр гөмэс харх керг йир ик чинр зүүджанэ. Тегэд олна мал эрүлменд, гару уга баях аргьинь хаях кергтэ.

А. ЗАКОМЫРДИН.
Ветеринарн наукин кандидат.